

Zomir DIMOVICI

Istanbul, Noua Poartă a Culturii

Istanbul: pentru unii loc plin de arome și culori. Pentru alții, forfota Bazarului. Pentru antropologi, o mină de aur. Pentru filosofi, leagăn. Pentru cei cu bani, aur. Pentru cei fără, buzunarele celorlalți. Pentru noi românii, locul unde au înviat sau au murit, în repetate rânduri visuri, oameni, destine. Pentru Europa, acum în 2010, o Capitală a Culturii.

Grecii numeau locul unde azi se află Istanbulul, IS TIN 'POLI, care poate fi înțeles ca ÎN ORAȘ sau LA ORAȘ. Chiar și azi, adesea îi spun așa!

În acest polis, timp de mai bine de două mii de ani au venit, s-au așezat, au conviețuit și au plecat mai departe oameni și idei. Istanbulul a fost și rămâne o Poartă. Uneori violent ca o cruciadă, alteori dulce ca un gazel, aici se întâlnesc Estul cu Vestul. O vreme i s-a spus Byzantium – perioada în care acolo s-a născut coloana dorică. Unul dintre mulții Constantinii ai istoriei l-a făcut capitală a Imperiului Roman și i s-a dat numele său. Așa l-au găsit oamenii Renașterii, apoi pașoptiștii. Până și acum noi ne gândim uneori la Istanbul ca la Constantinopol. Ca și Bucureștiul sau mai celebra Romă, Const... pardon, Istanbul e înșirat pe șapte coline. Fiecare cu moscheia lui. Așezat de providență într-un spațiu de confluență, orașul a fost dintotdeauna un loc cu intensă viață comercială și culturală. Se mai spune despre Istanbul că a fost și este un oraș al diplomației. Probabil că fără ea, comerțul n-ar fi sublimat într-un gest cultural. Și unde poate fi mai evident acest lucru decât aici. Ca să vinzi o stambă sau o țară îți trebuie nu doar dorința de

a vinde sau a cumpăra, mai ai nevoie și de un întreg arsenal de argumente și gesturi folosite cu măiestrie. Ca și în povestea cu oul și găina, și în acest caz e greu de stabilit ce a fost mai întâi, comerțul, diplomația sau actul cultural!?

O capitală a culturii europene e desemnată de Uniunea Europeană cu intenția de a evidenția un loc și o cultură, dar este și meritul indiscutabil al spațiului unde aceasta se „așază”, pentru ca titlul să capete valoare și conținut. Istanbulul, ca o ironie a sortii, dar și ca o dovadă a puternicului liant care este cultura, vine să împlinească un deziderat al unui grec. Mai corect al unei grecoaise, Melina Mercouri. Aceasta, în 1983, a imaginat un proiect numit Orașul European al Culturii; s-a luptat pentru el, convinsă de faptul că nu doar politica ori economia sunt importante, ci și cultura! Iar, în 1985, Atena a devenit primul asemenea Oraș. În perioada președinției germane a Uniunii Europene, programul s-a structurat nemțește și a căpătat numele de azi. Din 1999, criteriile de bază sunt nu doar valoarea culturală pe care un loc o poate oferi, ci și programul evenimentelor, capacitatea de a oferi suport financiar și infrastructura de care dispune. În mod fericit, programul a devenit un motiv serios de preocupare pentru edili, politicieni și oameni de cultură, iar orașele care au reușit să dețină pentru un an această onorantă titulatură au primit nu doar un ajutor logistic și financiar binevenit, ci și un catalizator creativ. Căci fiecare oraș a încercat să scoată în evidență tot ce avea mai valoros, dezvoltând, în același timp, o comunitate creativă. Să ne amintim doar ce a însemnat pentru noi Sibiu, Capitala Culturală Europeană.

Nici turcii nu par să se fi lăsat mai prejos. Bazându-se pe o indiscutabilă forță economică și financiară, și-au suflecat mânecile diplomației și ale salopetei pentru a se pune pe treaba. Au făcut lobby, au asfaltat și renovat, au imaginat noi muzee, au creat organizații, locuri de muncă în comunicații, educație, design, management. Au pus de acord organisme nonguvernamentale cu cele ale statului. Au îmbunătățit

până la ultimul detaliu turismul și domeniile conexe. În zece ani de minuțioase pregătiri au reușit să aducă drapelul Capitalei Europene a Culturii la Bosfor! Chiar și pentru cei mai eurosceptici dintre noi, azi nu mai e niciun dubiu că Turcia e o parte a istoriei și culturii europene.

O capitală are nevoie de o idee-drapel: pentru Istanbul, aceasta se cheamă Istoria celor patru elemente – *pământul, apa, aerul și focul*. Thales, Anaximandru și Anaximene au pus umărul, cu mult timp în urmă, la această idee. Cu ajutorul lor s-a construit filosofia occidentală. Le-au venit în ajutor apoi Heraclit și Aristotel. Timpul, un mare povestitor și maestru de ceremonii, a urmărit cu fiecare nouă epocă, cum se întâlnesc și se amestecă aici, continuu, pământul Asiei cu cel al Europei, apele Mării Negre cu cele ale Mediteranei, aerul fierbinte al Orientului Mijlociu cu cel răcoritor al Balcanilor. Iar ultimul, focul? Acesta, mânuit de cuceritori mai mult sau mai puțin vremelnici a ars pergamente și case, a topit aur și a încălzit mâini și inimi de călători. Toate aceste imagini formează o imensă oglindă în care lumea de azi se poate recunoaște.

Momentul de reflexie pe care îl oferă Istanbulul e binevenit: o lume mereu în schimbare are nevoie să-și revadă figura-i răvășită de propriile-i avânturi pentru a încerca să se înțeleagă mai bine pe ea însăși! Scena pare deci gata, la fel și protagoniștii. Publicul are mari așteptări. Probabil organizatorii au unele și mai mari! Anul e abia la început. La fel și spectacolul. Dincolo de lanțul de evenimente, concerte, workshopuri, expoziții ș.a.m.d., mai presus de toate se construiește un eșafodaj de acțiuni mărunte a mii de oameni și gânduri: o reprezentare unică, globală, atotcuprinzătoare.

Ce se întâmplă, mai explicit prin zona teatrului, însă? Câteva proiecte, unele dintre ele demarate de ceva timp, altele special gândite pentru acest an.

„Proiectul Barbarossa” – organizat de către Opera și Baletul de Stat, un spectacol despre viața lui Barbarossa Hayreddin Pasha, amiralul otoman care a dominat timp de patru decenii viața Mediteranei în secolul al XVI-lea.

„Festivalul de Teatru al Universităților Europene” – inițiat în 2008, dar adresându-se atunci doar universităților locale – se deschide în 2010 către toate institutele de teatru din Europa care doresc să-și prezinte spectacolele în acest pol al culturii europene.

„Festivalul Internațional de Teatru de Păpuși” își va desfășura a 13-a ediție sub egida Istanbul, Capitală Europeană. Tema sa: *Păpușile lumii la Istanbul*.

„Proiectul Istanbuli” – proiect denumit așa după vechiul nume grecesc al orașului. Coregrafii Meg Stuart și Michael Laub, designerul Claude Wampler și cei trei artiști ai grupului Rimini Protokoll vor crea, împreună cu simplii locuitori ai Istanbulului, pe cât posibil venind dinspre alte zone decât cele ale artelor, spectacole interdisciplinare, prezentate mai întâi în orașul Capitală europeană 2010 și apoi itinerate în Europa.

La sfârșit, ca după orice spectacol, fiecare va pleca acasă cu un sentiment sau cu o stare. După „Istanbul – Capitală Europeană a Culturii 2010”, ar fi plăcut dacă am putea să ne simțim ca niște copii ce au ascultat poveștile celor mari, iar acum stau în poartă și privesc fascinați la spectacolul lumii de ieri și de azi, pentru ca mai apoi să-l poată imagina pe cel de mâine...